

Трагедія сім'ї – трагедія влади (на матеріалі "Царя Едіпа" Софокла та "Короля Ліра" В. Шекспіра)

Кожна епоха вносить свої аспекти в жанр трагедії, якнайкраще підкреслюючи її природні риси. Основою трагедії є трагедійний конфлікт особистості, що прагне високої мети, з непереборним началом: долею, богами. Трагедійний конфлікт аж ніяк не зводиться до зіткнення героя з іншими дійовими особами. Зовнішній конфлікт породжує внутрішній конфлікт у свідомості головного героя. Випадковості немає місця в трагедії. Кожен вчинок героя, навіть якщо він впливає з позитивних прагнень, наближує його до фінальної катастрофи [5: 569].

Давньогрецька трагедія – це перша трагедія в історії світової літератури, самобутній феномен, що склався історично й втратив свою сутність одразу ж із зникненням гострої своєрідності передумов її виникнення. Специфіка давньогрецької трагедії виявилась неповторною. Але як художній трагічний жанр вона започаткувала історію всієї майбутньої світової трагедії і "драми" у вузькому значенні слова. Трагічний герой – людина як така, але взята в очищеній, підкресленій, виявленій та ідеалізованій людяності, зрозуміло, в грецькому її розумінні [3: 4].

Одним з найвизначніших представників античної трагедії є Софокл. Він не відмовляється від ідеї долі, але ставить з нею поруч особисту провину героя, що неминуче веде до загибелі. Софокл вводить в трагедію момент випадковості, створюючи перипетію – уповільнення дії, відхилення його від стрімкого наближення до катастрофи [6].

"Золотим століттям" трагедії вважається епоха Ренесансу. Найбільш яскраві зразки трагедії цього часу дав англійський театр, і, звичайно, в першу чергу – У. Шекспір. Основу сюжетів англійської трагедії становили не міфи, а історичні події. На відміну від античної, ренесансна трагедія мала вільну складну композицію, володіла незмірно більшою динамікою, виводила на сцену численних персонажів. Для трагедії Ренесансу характерна відмова від повної чистоти жанру, істинно трагічні сцени чергувалися комічними інтермедіями [4].

"Цар Едіп" Софокла та "Король Лір" Шекспіра є чудовими прикладами трагедії свого часу. Багато вчених літературознавців займалися їх дослідженням: О. Анікст, В. Комарова, Л. Толстой, І. Мегела, В. Ярхо.

Дослідник творчості англійського генія О. Анікст вважає: "Шекспір приніс у драму важливі нові художні принципи, яких до нього взагалі не було в мистецтві".

"Місце людини в житті, її суспільне становище – така головна соціальна проблема у творчості Шекспіра, що особливо гостро стоїть у трагедіях", – говорить О. Анікст [1].

Трагедія Софокла "Цар Едіп" – воістину вінець трагічного театру. Ф. Зелінський називає твори Софокла "найзначнішою спробою втілення ідеї долі". На його думку, виключно рок є порушником "рівноваги провини і кари", провідником трагічного героя в "морі лих" і лейтмотивом творів грецького драматурга [8: 38].

Трагедія сім'ї є наслідком трагедії влади, яка зароджується у внутрішньому конфлікті трагічного героя. О. Анікст згадує: "Старий король визнає, що зробив помилку, і блазень не втомлюється нагадувати про те, що навіть Корделію, вигнану ним, Лір не обездолив так, як його обездолили старші дочки. Трагедія Ліра не пов'язана із злочином, хоча життєвий порядок він порушив розділом королівства і прокляттям молодшої дочки. Але нещастя, що трапилося з Ліром, становить зовнішню сторону трагедії. Її сутність, як відомо, полягає в душевному потрясінні, через яке він приходить до зовсім нового розуміння життя. Його ідеалом стає чиста людяність, свобода від тих соціальних зобов'язань і зв'язків, які заважають людям бути людьми в істинному розумінні слова".

Шекспірознавець вважає, що трагедія Ліра не тільки драма невдячності, хоча ця тема з великою виразністю втілена в образах Гонерильї й Регани – це і трагедія особистості, що усвідомила, що вона не має ніякої ціни в суспільстві, де значення людини визначається його соціальним становищем, мірою влади і багатства [1].

Іван Франко справедливо писав, що в "Королі Лірі" англійський драматург "дав нам не фамільну трагедію в королівських костюмах, а трагедію самого королівства на фамільйнім тлі" [9: 373].

У трагедії Софокла фатальна доля виявляється тільки канвою, на якій поет створює складний і глибокий образ загальнолюдського значення. Трагічною провиною Едіпа стає не "фатальний" злочин (вбивство батька, інцест), а самовпевненість героя [7].

С. С. Аверинцев пише: "мотив інцесту з матір'ю був символічно пов'язаний з ідеєю оволодіння і володіння узурпованою владою. Але він виявляв зв'язок не тільки із символікою влади, але й з символікою знання, і притому знання таємного, забороненого" [2: 90].

Отже, роблячи підсумок, можемо сказати, що трагедія сім'ї є нероздільно пов'язаною з трагедією влади. Герої Софокла та Шекспіра, так чи інакше, проходять через внутрішню боротьбу яка призводить до переродження особистості, краху попередньо усталених принципів. Трагедія влади відбувається на тлі фатальних подій, що розгортаються в сім'ї героїв.

Література

1. А. А. Аникст. Шекспир. Ремесло драматурга. М.: Сов. писатель, 1974. – 605 с. [Електронний ресурс] / А. А. Анікст. – Режим доступу: <http://www.w-shakespeare.ru> (дата звернення: 11.10. 12)
2. Аверинцев С. С. К истолкованию символики мифа об Эдипе / С. С. Аверинцев // Античность и современность. - М.: Наука, 1972. – С. 90-103
3. Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: Наук. журнал. – К.: Міленіум, 2009. – № 3. – 152с.
4. [Енциклопедія «Кругосвет»](#). Універсальна науково-популярна онлайн-енциклопедія, 1997-2013. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.krugosvet.ru>
5. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – 636с.
6. Литературная энциклопедия. — В 11 т.; М.: издательство Коммунистической академии. Советская энциклопедия. Художественная литература. Под редакцией В. М. Фриче, А. В. Луначарского, 1929—1939. [Електронний ресурс] / В. М. Фриче, А. В. Луначарский. – Режим доступу: <http://dic.academic.ru> (дата звернення: 11. 01. 13)
7. Мегела І.П. До проблеми інтерпретації міфу про царя Едіпа в античній трагедії та середньовічній прозі.: електронна бібліотека інституту журналістики. [Электронный ресурс] / Мегела І.П. – Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua> (дата звернення: 14. 01. 13)
8. Синицын А. А. Место Тύχη в трагедии Софокла «Царь Эдип». Античный мир и археология. Саратов, 1999. – Вип.10, 152с.
9. Шаповалова М. С. Історія зарубіжної літератури: Середні віки та Відродження. Львів: "Вища школа", 1982. – 440с.